

تکنولوژی اطلاعات و سیاست

دکتر محمد رضا بیکزاده

چکیده

سیاست و تکنولوژی اطلاعات در نگاه اول چندان مرتبط با یکدیگر به نظر نمی‌رسد. به دلیل اینکه در هیچ مقطعی از زمان تکنولوژی اطلاعات قدرت ایفای نقش و اثرگذاری در مسائل سیاسی را به این اندازه نداشته است و هرگز تا این حد به عنوان ابزار و زمینه‌ساز در انجام کمی و کیفی فعالیت‌های سیاسی به کار گرفته نشده است. به طور کلی در این مقاله ابتدا رابطه سیاست و تکنولوژی به طور عام و تکنولوژی اطلاعات به طور خاص از ابعاد مختلف مورد بحث قرار می‌گیرد و سپس گفتگو پیرامون روند و فرایند این تعامل در آینده جوامع مطرح خواهد شد. قبل از آنکه چگونگی بکارگیری تکنولوژی اطلاعات در سیاست مورد بحث قرارگیرد لازم است با نگاهی به مقوله تکنولوژی اطلاعات زمینه‌سازی لازم جهت شناخت این تکنولوژی انجام گردد.

۱- تکنولوژی اطلاعات

به طور کلی می‌توان تکنولوژی اطلاعات را مجموعه‌ای از ابزارها، روشها و علوم دانست که انسان را قادر می‌سازد تا بر روی انواع اطلاعات (صوتی، تصویری، متنی) فعالیت‌هایی مانند جمع‌آوری، ذخیره و بازیابی، نمایش، توزیع و پردازش را انجام دهد و بر آنان مدیریت نماید.

روند توسعه تکنولوژی اطلاعات شاهد پیدایش این تکنولوژی به عنوان ابزار و محیط انتقال اطلاعات چاپ و تلفن، تلویزیون و کامپیوتر بوده است و همان طور که اشاره شد اثرات و نقش خاصی را در تمام شئون بشری ایفاء نموده است. به عنوان نمونه در گذشته مناره‌های مساجد و زنگهای کلیساها ابزاری برای اطلاع‌رسانی بوده‌اند که در معماری تجلی پیدا کرده و در هنر معماری نقش و اثر خاصی داشته است. در حالی که در دنیای امروز تکنولوژی اطلاعات در تمام شئون زندگی نقش به‌سزائی ایفا می‌کند و به طور کلی افزایش سرعت، کاهش هزینه، بالا رفتن کیفیت، انعطاف‌پذیری، بالا رفتن تولید و کاهش کاغذبازی را می‌توان از نتایج مشخص بکارگیری این تکنولوژی در ابعاد مختلف دانست.

۲- رابطه فلسفه سیاست و فن‌آوری

از سیاست Politic تعاریف متفاوتی در منابع مختلف وجود دارد، مانند «هنر و علم دولت در مدیریت زندگی تعداد نسبتاً زیادی از افراد»، «روش یا دوره‌ای از عملیات که برای حکومت بر تعدادی از افراد انتخاب می‌شود» و یا «طرحی برای اعمال و تثبیت تصمیمات حکومت‌کننده برای کنترل و هدایت و جهت‌دهی فعالیت‌های مجموعه‌ای از انسانهاست». زمینه این تعریف به موضوع اصلی فلسفه سیاست یعنی بحث پیرامون چگونگی بکارگیری و هدایت قدرت و توان عمومی در راستای بقاء و گسترش کیفیت زندگی بشر برمی‌گردد که در آن موضوعاتی مانند هدف دولت، زمینه اختیارات سیاسی، حقوق فرد در مقابل حکومت، پایه‌های خوشبختی و سعادت، عدالت اجتماعی، رابطه قدرت سیاسی و مشروعیت و طبیعت آزادی سیاسی همواره مورد بحث بوده است. از آنجا که فلسفه سیاست با فلسفه عمومی در حوزه‌های انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی و جامعه‌شناسی دانائی در رابطه است، می‌توان فلسفه سیاست و سیاست را موضوعی

میتنی بر شناخت انسان دانست. لذا به رغم ثابت بودن موضوع فلسفه سیاست، طی قرون گذشته دیدگاههای مختلفی براساس شناخت از انسان و اجتماع مطرح شده است اما میزان موفقیت متفکران سیاسی و رهبران سیاسی در تحقق دیدگاههای فلسفی شان وابسته به انطباق شرایط ذهنی و عینی بوده است.

از طرف دیگر تکنولوژی حاصل تلاش انسان برای کنترل محیط و کسب سرعت، توان و منابع بیشتر بوده است لذا می توان وجود انواع و کیفیت تکنولوژی را بخش عمده ای از شرایط عینی تلقی نمود. به عنوان مثال این تکنولوژی است که از زمان ساخت ابزارهای اولیه شکار و دفاع تا پیدایش پیچیده ترین علوم و دانش های جدید باعث افزایش توان انسان در حمله و دفاع شده است. و یا با توجه به سیر تکاملی ابزارهای لازم برای ارتباط از پیدایش زبان، خط، فن چاپ، تلفن، رادیو، تلویزیون تا مخابرات، کامپیوتر و شبکه های کامپیوتری در طول تاریخ می توان به ثابت ماندن نیاز فطری انسان برای ارتباط و نقش تکنولوژی در افزایش توان انسان در این رابطه اشاره کرد.

خلاصه اینکه در طول تاریخ دیدگاههای فلسفی سیاست، متأثر از شرایط عینی، همواره بدنبال پاسخهای کاملتر و عملی تر به موضوعات و مباحث مشترک و تکنولوژی نیز به دنبال ایجاد توان بیشتر و تغییر شرایط عینی بوده است، لذا در ادامه رابطه تکنولوژی اطلاعات و فلسفه سیاست مورد بررسی قرار می گیرد.

۳- بررسی رابطه تکنولوژی اطلاعات و فلسفه سیاست

پیدایش دولت به مفهوم عام را شاید بتوان از شکل گیری قبیله ها و ضرورت مدیریت آن جوامع برای انجام فعالیت های مشترک دانست و یا بنابر نظر انگلس تشکیل دولت زمانی حادث شده است که مردم برای نخستین بار به طبقات اجتماعی تقسیم شدند. در هر صورت اگر شکل گیری دولتها و دیدگاههای فلسفی سیاسی براساس نیاز پروردگی ارتباطات در جوامع انسانی قابل توصیف باشد، می توان نتیجه گرفت که قدرت تفکر و تبادل دیدگاهها با زبان و یا مکتوبات و وجود راههای ارتباطی از عوامل ایجاد امپراطوریهای عظیم بوده است.

به عنوان نمونه پلاتو پدر نظام توتالیته یا حکومت مطلقه خوانده شده است زیرا که او

معتقد بود که حاکمیت مطلوب باید در دست یک حزب دارای دکترین علمی و صحیح باشد. در این دوران، امپراطوریهای بزرگ که بر جوامع کوچک متفاوت حاکم شدند (ایران، روم، یونان و چین) براساس تمرکز و استفاده از قدرت زبان ارتباطی نظامی، ایجاد جاده‌های ارتباطی گسترده و پیک‌های سریع استقرار و استمرار یافتند. نوع دیگری از این امپراطوریا براساس مذهب مشترک پدید آمد که امپراطوریهای مسیحی و اسلامی و بودائی را براساس تعالیم مکتوب شکل دهی کرد. به طور خلاصه باید گفت وجود عامل مشترک مذهبی قدرت بیان، منابع مکتوب، کتب مرجع و ساختارهای ارتباطی جایگاههای تبادل و یا انتقال نظریه‌ها (مساجد، کلیساها و...) از عمده‌ترین عوامل استقرار و امکان حاکمیت این امپراطوریا بوده است. در پایان قرون وسطی به دلایل مختلف از جمله آغاز توسعه صنعت چاپ و نشر افکار جدید در طیف گسترده‌ای از مردم امپراطوریا فروریختند.

به عنوان مثال در گذشته عده معدود و یا سازمان خاصی امکان چاپ کتاب داشت و کتابها تنها از طریق کلیسا قابل چاپ و تکثیر بودند و مردم در واقع فقط مصرف‌کننده بودند، اما به مرور این تکنولوژی در اختیار مردم نیز قرار گرفت و تضارب افکار منجر به تحولات رنسانس و انقلاب فرانسه و دیگر تحولات گردید. به عبارت دیگر به عنوان یک قانون می‌توان گفت هرگاه ارتباط و اطلاعات به طور یکطرفه در جامعه برقرار شده است حکومت ابتدا مسلط و سپس منحرف و مضمحل گردیده است و هرگاه تکنولوژی ارتباطات و اطلاعات به طور دو طرفه قابل استفاده بوده تحول و انقلاب صورت پذیرفته است و مدیریت از شکل متمرکز به سمت مدیریت توزیع شده تا حد اصالت فرد پیش رفته است.

تکامل صنعت چاپ و کتابت در قرن ۱۵ در کنار شکل‌گیری افکار جدید فیلسوفانی مانند هابز Hobbes در قرن ۱۶ که پدر سیستم باز و رقابت در بازار آزاد بود، به وجود آمد. چون دیگر ساختارهای جامعه با ابزار قدیم قابل حفظ نبود، بار سنگین کنترل و نظارت حاکمان امپراطوریا به فردگرایی (individualism) و آزادی فردی منجر شد و این روسو بود که بحث اراده عمومی General will را مطرح کرد و محدوده آزادی انسان را در حوزه آزادی جامعه تعریف کرد و آرزو می‌کرد که اروپای فدرال و متحد ایجاد شود در حالی که می‌دانست هنوز امکان تحقق آن فراهم نیست. این دیدگاه مبنای مدیریت توزیع شده

در حکومت را مطرح نمود و در این راستا فیلسوف انگلیسی قرن ۱۹ تی.اچ. گرین T.H. Green عنوان کرد که حکومت باید از طریق ایجاد سازمانهای متنوع و آزاد مردم را کمک کند تا توان خود را به بهترین نحو آزاد نمایند. به دنبال آن نیز ویلیام گودوین William Godwin ضرورت آموزش را به آزادی می افزاید و رابرت اون Robert Owen سیستم آموزشی و بازسازی اقتصادی را برای تحقق چنین جامعه‌ای ضروری می‌داند. این مباحث زمانی مطرح می‌شود که تکنولوژی در حال تغییر از دوران کشاورزی به سوی دوران صنعتی بود، زیرا که تکنولوژی جدید برای آموزش و تولید فراهم شده بود. در این زمان هگل فیلسوف آلمانی با امکان دسترسی به منابع مکتوب و مراجع تاریخی قدرت تحلیل تاریخ را به عنوان تمامیت تاریخ Totality of history بدست آورد و مسئله تقابل ملتها را مطرح نمود و بعدها مارکس و انگلس تقابل ملتهای مطرح شده توسط هگل را به تقابل کلاسهای اقتصادی تبدیل کردند و سعی نمودند با آنچه در جامعه حضور فعال داشت یعنی کار و کارگر و کارخانه و سرمایه و سرمایه‌دار به توجیه تمام موضوعات فلسفه سیاست پردازند. آنها در عمل مجدداً سعی کردند در قالب یک امپراطوری بزرگ نقش مردم و دولت را ترسیم نمایند. نتایج بدست آمده از توسعه عمومی این تفکر و تمایلات ناسیونالیستی منجر به بروز جنگهای جهانی اول و دوم شد که به نوبه خود تکنولوژی را به رشد و توسعه قابل توجهی رساند. در مقابله با این نابسامانیها عده‌ای از فیلسوفان قرن بیستم مانند راسل و سارتر به طرف توجه بیشتر به انسان فردیت و ضرورت تعریف ارزش برای انسان توسط انسان و آزادی کامل گرایش کرده و با استفاده از وسائل ارتباط جمعی نهایتاً زمینه‌های سقوط دیدگاههای جامع‌نگر را فراهم ساختند. نتیجه و لازمه رشد این تفکر نیز در تکنولوژی شبکه‌های کامپیوتری و موبایل قابل مشاهده است.

در مجموع بسیاری از دیدگاهها در فلسفه سیاست که در طول تاریخ مطرح شده، به دنبال ایده‌ای مشترک بوده تا قدرت سیاسی متمرکز دولت جهت هدایت و نظارت توانهای مردم در عین حفظ آزادی در سطوح مختلف و آگاهی و استقلال در جوامع حاصل شود. امروزه تکنولوژی اطلاعات (شبکه‌های ارتباطی، کامپیوتری) می‌توانند فضائی را ایجاد کنند که اطلاعات مربوط به توانائی‌های افراد جامعه، سازمانها و... تا حد ممکن در دسترس همه باشد و هر کس بتواند نظریات خود را برای پالایش از طریق

شبکه به محک دیگران بگذارد. به این ترتیب مشارکت هر کس در هر سطحی در شبکه‌ها برای تبادل نظر دو یا چند طرفه امکان‌پذیر است.

در نتیجه وجود این امکانات به نظر می‌رسد که در شرایطی که چنین امکاناتی در دسترس همگان قرارگیرد فلسفه‌های ایده‌آلیستی گذشته (مانند اروپای متحد، اراده عمومی روسو و وحدت براساس علم و دانش پلاتو) بتوانند رنگ واقعیت به خود گیرند. به عبارت دیگر دولت‌ها در هر سطحی خواهند توانست اجرای شعار «مدیریت متمرکز و فعالیت‌های توزیع شده» را با حفظ اختیارات افراد تضمین نمایند. امروزه شبکه اینترنت جهانی که به نام قاره هفتم معروف شده است، قاره‌ای است که مردم آن از هر قوم و نژادی با یک زبان در یک زمان با هم ارتباط دارند. بعنوان مثال تحلیل‌گران، شکست کودتای شوروی سابق را از نتایج این ارتباط می‌دانند.

با این تکنولوژی به عنوان ابزار و محیطی مستعد برای شبیه‌سازی رفتار جوامع مختلف با شاخص‌ها و ارزش‌های مختلف می‌توان دیدگاه‌های فلسفی جدید را به محک گذاشته و ارزیابی را قبل از پیاده‌سازی فلسفه مورد نظر محقق ساخت. با نگاهی اجمالی به این روند می‌توان نتیجه گرفت که فیلسوفان سیاست سعی کرده‌اند تا با بررسی موانع و مشکلات و تلاش در جهت حذف آنها، پیشنهادهایی برای رسیدن به یک وضعیت مطلوب ارائه نمایند. و تکنولوژی یا بر اثر نگرش جدید توسعه پیدا کرده است یا برای توسعه تفکر جدیدی به خوبی بکار گرفته شده است. تکنولوژی اطلاعات اثرات و نقش مهمی نیز در شکل‌گیری فلسفه جدید سیاست ایفا خواهد کرد که در بخش پایانی بحث خواهد شد.

۴- سیستم‌های سیاسی و تکنولوژی اطلاعات

در سطوح ملی سیستم‌های سیاسی از نقطه نظرهای مختلف قابل دسته‌بندی هستند مانند تعداد حاکمان در دولت (فرد - گروه)، ساختارهای سیاسی (پارلمانی، کابینه‌ای، ریاست جمهوری)، سطوح اقتصادی و وضعیت توسعه آنها. به هر صورت دولت به عنوان تواناترین سیستم سیاسی کشور باید تلاش کند حاکمیت ملی را با استفاده از اعتقادات دینی و یا ارزش‌ها و منافع مشترک در مقابل تهدیدهای داخلی و خارجی حفظ کند.

لازمه تحقق این وظیفه مهم، وجود ابزارهایی برای شناسایی کامل مشترکات، نظارت کامل بر فعالیت‌ها، تغییرات و جریانهای موجود در جامعه و ارتباط با مردم می‌باشد. به طوری که دولت بتواند از طریق دستگاه خود و ابزارهای ممکن شناخت لازم را از شرایط در اسرع وقت کسب و پس از تحلیل شرایط، عکس‌العمل مناسب را جهت حفظ وحدت در میان مردم به عمل آورد. این امر امروزه تنها از طریق سیستمهای ارتباطی و اطلاعاتی سریع و گسترده امکان‌پذیر می‌باشد. البته وظیفه دیگر دولت یعنی حفظ و حمایت حقوق سیاسی اجتماعی اکثریت و اقلیت معمولاً با استفاده از ساختارهای اجتماعی سیاسی انجام می‌شود. اما در دنیای امروز وجود شبکه‌های اطلاعاتی و ارتباطی نقش عمده‌ای در تسهیل این وظیفه ایفا می‌کند.

تأمین مایحتاج عمومی و آرایه خدمات به عموم مردم نیز برای دستیابی به ثبات سیاسی ضروری است. بنابراین ایجاد سیستم توزیع و خدمات عمومی و اجرای سیاست‌های اتخاذ شده توسط دولت نیازمند وجود سیستم سریع و قابل اعتماد اطلاعاتی و ارتباطی می‌باشد.

امروزه تکنولوژی اطلاعات که متشکل از سیستمهای اطلاعاتی و ارتباطی و فلسفه بکارگیری خاص خود می‌باشد، می‌تواند نقش عمده‌ای در تمام سطوح اجرایی، نظارتی و مشورتی ایفا کند و اثرات شگرفی در بهره‌وری و کارایی دولت داشته باشد. به طور کلی تکنولوژی اطلاعات می‌تواند در تمام ابعاد سیاست که اشاره شد به عنوان ابزار و بستر مورد استفاده قرارگیرد و در ابعاد مختلف فلسفی تا کاربردی نقش مشخصی را ایفا نموده و اثرات مختلفی را به دنبال داشته باشد.

۵- ساختار سیاسی و تکنولوژی اطلاعات

به طور کلی احزاب، مستقل از نوع دیدگاه یا اعتقاداتشان نسبت به فلسفه سیاسی، به دنبال بدست آوردن قدرت سیاسی از طریق تشکیل دولت یا تشکیل گروههایی خارج از دولت هستند. البته احزاب براساس انگیزه، ساختار و نوع فعالیتشان شکل می‌گیرند و فعالیت‌هایی را برای جذب اعضا (به صورت کادر یا عضو عمومی) آغاز می‌کنند. این فعالیت‌ها شامل سازماندهی تبلیغات برای معرفی اهداف حزب، معرفی کاندیدا، جمع‌آوری و پشتیبانی مادی و معنوی می‌شود. کلیه این فعالیتها از طریق شبکه‌های

ارتباطی کامپیوتری و تکنولوژی اطلاعات قابل اجراست. به‌دینکه در صورتیکه این تکنولوژی می‌تواند انعطاف‌پذیری، شناخت جو عمومی بین اعضا و غیره را تضمین نماید و اجازه بدهد که افراد و احزاب مختلف دیدگاه‌هایشان را در معرض قضاوت تمام افراد قرار دهند. البته احزاب بزرگی که از نظر ساختاری و مدیریت به نقطه بحران رسیده‌اند در تلاشند که از این تکنولوژی به خوبی استفاده نمایند و به نظر می‌آید با افزایش بکارگیری تکنولوژی اطلاعات در حوزه‌های مختلف ساختار احزاب و وظایف آنها به گونه‌ای متحول شود. زیرا شبکه‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطی در عین حفظ وحدت عامه مردم نسبت به دیدگاه پذیرفته شده توسط اکثریت اجازه توجه به اقلیت را برای همگان مهیا می‌سازد. به عبارت دیگر می‌توان پیش‌بینی کرد که دانش، منطق و شناخت از واقعیت‌ها ملاک انتخاب و ارزیابی مردم و اعضا حزب قرارگیرد. بعلاوه بسیاری از نظرسنجی‌ها، آمارگیری‌ها و فعالیتهای مشابه جهت هدایت مدیران احزاب با استفاده از این تکنولوژی قابل اجراست.

۶- تکنولوژی اطلاعات و دولت

تکنولوژی اطلاعات در انجام تعهدات دولت نیز می‌تواند نقش مؤثری ایفا نماید، خصوصاً برای نظارت و ارزیابی از عملکرد کارگزاران دولت از طریق شبکه‌های مخابراتی و تسهیل امور با ایجاد جهش در آموزش، ادارات، کارخانه‌های دولتی و بانکها. یکی دیگر از کاربردهای تکنولوژی اطلاعات در ارائه خدمات عمومی مانند خدمات بانکی، بیمه، تجاری و تجارت الکترونیکی EDI می‌باشد. می‌توان تصور کرد که در چنین جامعه‌ای جامعه اطلاعاتی (Information Society) انسان نیازی برای بیرون آمدن از خانه به جز در مواردی که فعالیت فیزیکی مستلزم انجام آن باشد نخواهد داشت و حتی کار، خرید و آموزش نیز از خانه قابل انجام خواهد بود. امروزه نیز بحث سازماندهی و مدیریت براساس تکنولوژی اطلاعات جهت ایجاد ساختاری پویا و قدرتمند در تمام سطوح مدنظر مدیران می‌باشد که قطعاً در آینده منجر به تغییر ساختارهای بنیادی جامعه خواهد شد. به عنوان نمونه امروز ساختار اطلاعاتی سازمانها و کشورها را در قالب‌های سیاسی مانند (آنارشیسم، سلطنتی، فدرالیسم، فئودالیسم و...) مورد بررسی قرار می‌دهند و این نشانه نفوذ و هم‌عرضی مفاهیم سیاسی و

تکنولوژی اطلاعات در طراحی سیستمهای مبتنی بر تکنولوژی اطلاعات می باشد. روند تکامل تکنولوژی اطلاعات در حوزه های ترجمه ماشینی متن و تولید گفتار ماشینی و رشد کمی و کیفی سیستمهای هوشمند برای مدیریت، پزشکی، آموزش و... تسهیل کننده ارتباطات بین المللی و فعالیتهای جاری مردم و دولت خواهد شد. آثار این تکنولوژی را می توان در توسعه روابط بین المللی، همگرایی فرهنگی و ایجاد طبقات و گروههای تخصصی بین المللی به خوبی پیش بینی کرد. به تبع این تغییرات قوانین و مقررات و محدودیت های موجود کاملاً دگرگون خواهد شد که لازمه آن تغییر در سیاست ها و تبیین سیاست های جدید می باشد. به عنوان مثال اگر فردی بتواند در خانه خود از طریق شبکه در چند محل فعالانه کار کند لازم است مقررات و حقوق کار، نحوه استخدام و... جدید تعریف و براساس روشهای جدید اجرا گردد.

در همین راستا دولت براساس اطلاعات و امکانات موجود و سیستم ارتباطی گسترده می تواند برنامه ریزی بهتر، سریعتر و جامعتری را انجام دهد که در نهایت با افزایش کارایی و توان دولت موجبات رضایت عموم را فراهم آورد.

۷- آینده تکنولوژی اطلاعات و سیاست

انسان ذاتاً وحدت گراست و در طول تاریخ سعی کرده است که از ابزار مختلف قدرت نظامی، اعتقادی، اقتصادی و سیاسی استفاده نماید تا وحدت را ایجاد کند. در بعد فلسفی از خدامحوری مطلق تا اجتماع و فردگرایی مطلق مورد نظر قرار گرفته است و در بعد اجرایی از دیکتاتوری فردی گرفته تا دیکتاتوری جمعی و دموکراسی کامل و آنارشیسم همه را تجربه نموده است. اما هر بار به دلایلی مانند به بلوغ نرسیدن جوامع، کامل نبودن ابزارهای وحدت، محدودیت ها و افراط و تفریط ها، اشتباهها و بحرانها به شکست انجامیده است.

مسئله این است که زمینه های ایجاد این افکار و روشها و دیدگاهها و عوامل شکست آنها متأثر از چه جریاناتی بوده است و چه شرایط عینی و ذهنی مسبب آن بوده است. آیا تکنولوژی جدید باعث تحقق شرایط عینی و ذهنی مناسب خواهد شد؟

براساس دیدگاههای موجود در مورد بکارگیری تکنولوژی اطلاعات در آینده برای ایجاد جوامع اطلاعاتی و اقتصاد اطلاعاتی و تعریف سیاست ها و تحلیل سیاسی استفاده

از پولهای الکترونیکی، زمینه‌های بسیاری وجود دارد. لذا به نظر می‌رسد تکنولوژی اطلاعات بخشی از مشکلات و محدودیت‌های موجود را از بین برده است و در صورت وجود یک نظام ارزشی کامل و مجریان واقع‌بین و مطلع در جهت بکارگیری گسترده تکنولوژی اطلاعات براساس موازین منطقی شاید بتوان سیر تکاملی نوینی را برای جوامع و نحوه مدیریت آنها در عصر اطلاعات متصور بود.

۸- ویژگیهای جوامع در عصر اطلاعات

از مهمترین ویژگیهای این عصر آن است که نحوه ارزش پایه، «اطلاعات و دانش» خواهد بود. در حالی که در عصر فراصنعتی کارایی و سرعت، در عصر صنعتی انرژی و اندازه و وزن، و در عصر کشاورزی زمین و نیروی انسانی رعیتی، ارزش پایه تعریف می‌شوند.

در عصر اطلاعات «سمبل‌های قدرت» را روشها، قدرت انتشار و وجهه علمی و مقبولیت عامه تعریف می‌کنند. در حالی که در عصر فراصنعتی مهارت‌ها و قدرت سازماندهی سمبل قدرت است و در دوران صنعتی و کشاورزی تملک مواد و زمین سمبل قدرت به حساب می‌آمدند.

در عصر اطلاعات حوزه تولید و توزیع بازگشتی به دوران کشاورزی دارد. بدین معنا که هرکسی قادر است با بکارگیری تکنولوژی اطلاعات و محیط‌های مساعد برای انجام ماشین‌های فعالیت‌ها، محصولات خود را تولید و توزیع کند. البته در حالی که همین امر در دوران صنعتی نیازمند کانالهای بسیار گسترده برای توزیع و ساختارهای عظیم برای تولید و مدیریت آن می‌باشد.

تکنولوژی پایه در عصر اطلاعات جستجوی الکترونیکی و کامپیوتری و واسطه‌های پیشرفته بین انسان و ماشین خواهد بود. این امکان فرصت بیشتری برای فکر کردن و خلاقیت را به ارمغان خواهد آورد ولی در عصر فراصنعتی تلاشها بیشتر برای اقتصادی‌رواوتر و سریعتر صرف می‌شود و در عصر صنعتی، تکنولوژی پایه برای اکتشاف و تعیین روشهای علمی مورد استفاده قرار می‌گیرد و در عصر کشاورزی مراسم سنتی، تکنولوژی محسوب می‌شود.

نیروی کار و گردانندگان امور اقتصادی در عصر اطلاعات علاوه بر داشتن

تخصص‌های عالی بیشتر به دنبال بکارگیری اطلاعات بیشتر برای کشف و خلق محصولات فکری جدیدتر خواهند بود. در حالی که در عصر فراصنعتی ثبات و حفظ موقعیت اقتصادی مورد توجه است و در عصر صنعتی این عرضه و تقاضا است که تعیین‌کننده نوع فعالیت‌های اقتصادی می‌باشد. در عصر کشاورزی نیز خانواده‌ها به طور ارثی فعالیت‌های اقتصادی را جهت رفع نیازهای خود دنبال می‌کردند. دولت‌ها در دوره کشاورزی بیشتر در دست رؤسای قبایل بود. در دوران صنعتی این حرکت به سوی متمرکز شدن فعالیت‌ها در دولت و صاحبان صنایع و یا گرایش به سوی سوسیالیسم دولتی بود و بحث گرایش به عدم تمرکز و جمهوری‌های مردمی در دوران فراصنعتی مورد توجه است. البته پیش‌بینی می‌شود که این روند در عصر اطلاعات به سوی دموکراسی مستقیم به معنای حضور تک‌تک مردم در تمام تصمیم‌گیری‌ها و مشارکت مستقیم در اجرای سیاست‌ها پیش خواهد رفت. شبیه‌سازهای کامپیوتری و امکان ارتباط گسترده و دسترسی به اطلاعات مختلف، مردم و دولت را در این نوع دموکراسی بیشتر به یکدیگر نزدیک خواهد کرد.

آموزش در عصر اطلاعات مانند دوران کشاورزی و برخلاف دوره صنعتی و فراصنعتی که آموزش انبوه مردم مورد توجه قرار گرفت، بسیار فردی خواهد شد. با این تفاوت که در عصر اطلاعات به دلیل افزایش اطلاعات و دانش موجود و ضرورت تمرکز بر روی آموزش یک یا چند موضوع برای هر فرد، لازم است آموزش‌ها فردی شود در حالی که در دوران کشاورزی این امر به دلیل نبود امکانات و وجود محدودیت محقق نمی‌شد. از نظر ساختار جامعه نیز در عصر اطلاعات به نظر می‌رسد انجمن‌های مجازی و گروه‌های صنعتی، تخصصی صنعتی خاص از طریق شبکه‌های ارتباطی بوجود آیند. در حالی که در جوامع صنعتی و فراصنعتی و کشاورزی اساس ساختار اجتماع را خانواده‌ها در سطوح مختلف تشکیل می‌دهند. اما مشغله زیاد اعضاء خانواده در دوران صنعتی و فراصنعتی بحرانهای بسیاری را به وجود آورد. در حالی که خانواده در عصر اطلاعات می‌تواند از ساختار مستحکم‌تری برخوردار باشد. بدین معنا که هر چه افراد خانواده بتوانند فعالیت‌های کاری-آموزشی و... خود را از طریق سیستم‌های ارتباطی و شبکه‌ها انجام دهند، اوقات فراغت بیشتری برای توجه به مسائل خانواده، اخلاق و... خواهند داشت.

۹- نتیجه گیری

در این مقاله مباحث متنوعی به طور اجمالی در حوزه موضوعات مختلف سیاست و تکنولوژی اطلاعات و رابطه مابین آنها در گذشته و حال و آینده مطرح شد، با این هدف که نقش و اثر تکنولوژی اطلاعات در ابعاد مختلف مقوله سیاست و ضرورت شناخت این تکنولوژی و نحوه بکارگیری آن در تمام عرصه‌ها شکافته شود و انگیزه‌ای را برای بحث و تبادل نظر و عمل برای آینده ایجاد نماید.

هر یک از مباحث مطرح شده در این مقاله به نوبه خود تحقیقات مستقل و دامنه‌داری را می‌طلبد و بسیاری از موضوعات مجالی برای بحث در این مقاله نیافتند. اما این مقاله تنها با هدف بیان رابطه و نقش عمده تکنولوژی اطلاعات با سیاست تهیه شده است و امید است که انگیزه‌ای برای بررسی و شناخت تکنولوژی اطلاعات و نقش و اثر آن از فلسفه سیاست تا کسب مطلوبیت فعالیت‌های سیاسی در آینده باشد. هدف دیگری که در این متن دنبال شده، بیان ضرورت «نگرشی جامع» به تکنولوژی اطلاعات براساس بررسی اثرات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی آن در جامعه براساس آرایه تصویری از عصر اطلاعات در آینده بود.

خلاصه اینکه تکنولوژی اطلاعات در حال ایجاد شرایط عینی جدیدی است که مرزهای سیاسی، دیدگاه‌های فلسفی سیاسی و تعاریف موجود را در حوزه‌های مختلف از جمله سیاست به طور کامل متحول خواهد کرد، و این واقعیتی است که متفکران ما در تبیین اهداف و استراتژیها و دیدگاه‌هایشان باید مدنظر داشته باشند.

منابع

1- E. A. Kallman J. P. Grillo

"Ethical Decision Making and IT" Mc Graw- Hill Second Edition, 1996.

2- James McGee L. Prusak

"Managing Information Strategically", Wilay, 1993

3- B. Collis I. Nikolova

K. Martcheva

"Information Technologies in Teacher Education", UNESCO publishing, 1995

4- Clive Finkelstein "Strategic Systems Development", Addison Wesley, 1992

5- B. H. BOAR "The art of Strategic Planning for IT", Wily, 1993

6- D. O'Connor "Managing Environment with Rapid Industrialization", OECD Paris, 1994

رابرت شوار و پائول کیمبرلی تکنولوژی اطلاعات و تسهیل تجارت ملی، ترجمه محمد لطفی موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی ۱۳۷۶

هاتینگتون نظریه برخورد تمدنها، ترجمه مجتبی امیری دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی ۱۳۷۴

هایدی والوین تافلر به سوی تمدن جدید، ترجمه محمدرضا جعفری نشر سیمرغ ۱۳۷۴

الوین تافلر جابه جای در قدرت، ترجمه شهیندخت خوارزمی نشر سیمرغ ۱۳۷۵

شهره شگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
ژنرال جامع علوم انسانی